

Austriacka krytyka polityki antymonopolowej

Mikołaj Barczentewicz, Uniwersytet Warszawski

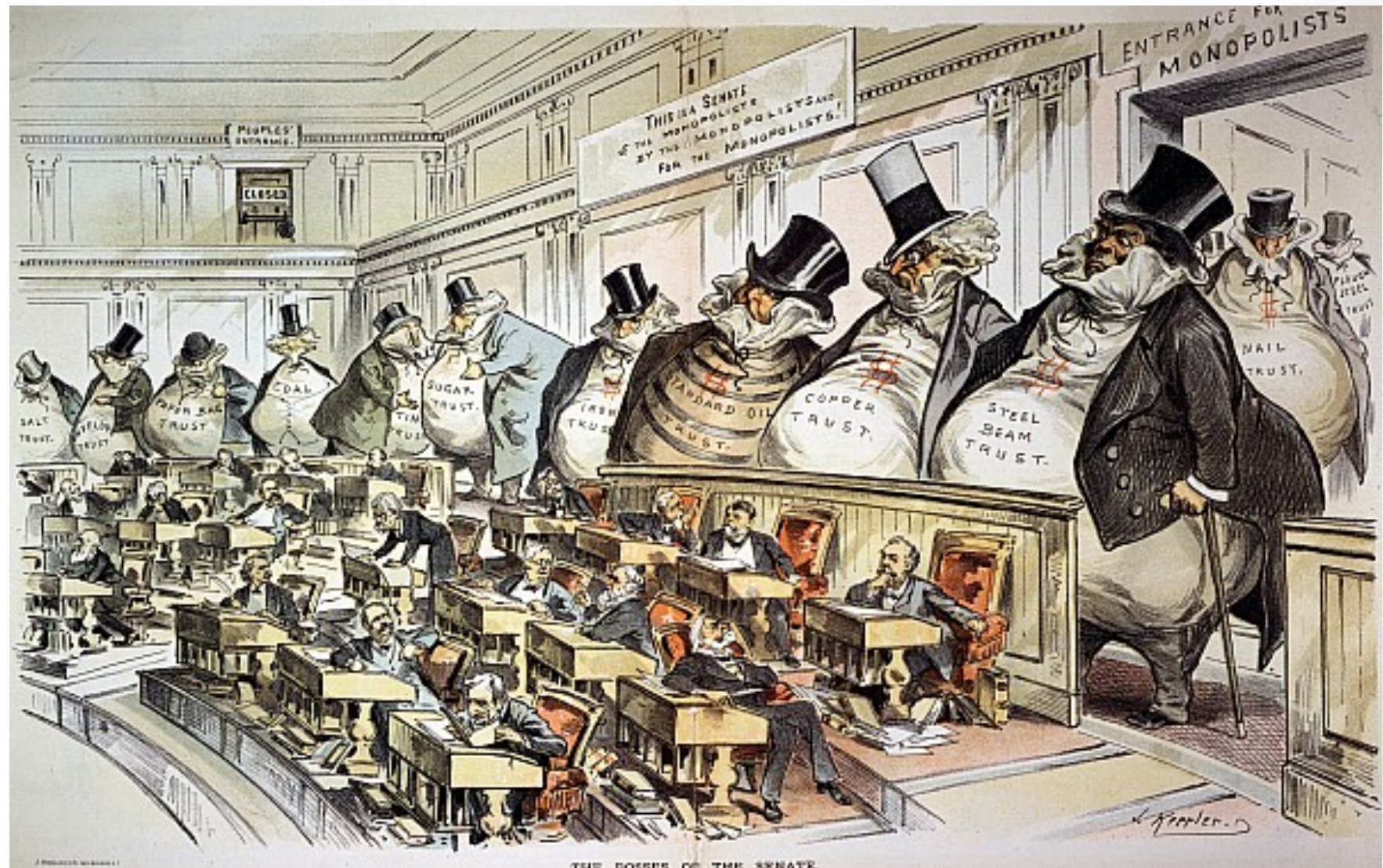
www.barczentewicz.com

10 maja 2011

Tematy na dziś

1. Krótka historia *antitrust* w USA, UE i w Polsce
2. Co jest dziś w Polsce zakazane?
3. Dlaczego to co zakazane jest zakazane?
4. Murray N. Rothbard o teorii monopolu
5. Dwa przykłady kontrowersyjnych zakazów:
 1. Drapieżnictwo cenowe (*predatory pricing*)
 2. Narzucanie ceny odsprzedaży (*resale price maintenance*)
6. *Cases* z polskiej praktyki:
 1. Zakaz koncentracji NFI Empik/Merlin
 2. Kary za naruszenia proceduralne – PTC, Polkomtel

Antitrust: początki

Krótká historia

- 1890: Sherman Act
 - *§ 1. Every contract, combination in the form of trust or otherwise, or conspiracy, in restraint of trade or commerce among the several States, or with foreign nations, is declared to be illegal. ...*
 - *§ 2. Every person who shall monopolize, or attempt to monopolize, or combine or conspire with any other person or persons, to monopolize any part of the trade or commerce among the several States, or with foreign nations, shall be deemed guilty of a felony ...*
- 1911: *Standard Oil Co. v U.S.*
- 1914: Clayton Act
 - Price discrimination, exclusive dealing, tying, mergers and acquisitions, ...

Historii ciąg dalszy – Polska i UE

- 1933: Ustawa o kartelach
 - Obowiązkowa rejestracja karteli - jeśli „zagrozały dobru publicznemu” to umowę kartelową mógł rozwiązać Sąd Kartelowy
- 1939: Ustawa o porozumieniach kartelowych (nie weszła w życie)
- 1951: Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Węgla i Stali
- 1957: Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą
 - Art. 85 i 86 (później art. 81/82, dzisiaj art. 101/102)
- 1987: Ustawa o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym w gospodarce narodowej
 - „Skromny” zakres, nie dotyczyła praktycznie monopolii państwowych
- 1990: Ustawa o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym
 - „Współczesny” zakres zakazów
- 2000: Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów
- 2007: Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów
 - Obecnie obowiązująca ustawa

Co dziś jest w Polsce zakazane?

- Porozumienia ograniczające konkurencję (art. 6)
 - horyzontalne, np. podział rynku, zmowa cenowa
 - wertykalne, np. narzucanie cen odsprzedaży
- Nadużycie pozycji dominującej (art. 9)
 - np. dyskryminacja, drapieżnictwo cenowe
- “Złe” koncentracje (art. 20)
 - ostatnie przykłady: PGE/Energa, NFI Empik/Merlin
- Naruszenie zbiorowych interesów konsumentów (art. 24)

- Kto w Polsce „ściga” kartele?
 - Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
 - Komisja Europejska

Dlaczego?

- Krótka lista winnych obecnego stanu rzeczy:
 - wiecznie żywy model konkurencji doskonałej traktowany jako *efficiency benchmark*,
 - wciąż silny strukturalistyczny paradygmat SCP (*structure – conduct – performance*),
 - „tradycyjna” neoklasyczna teoria cen i technologiczna koncepcja firmy jako funkcji produkcji,
 - koncentracja wysiłków ekonomistów na tworzeniu teoretycznych modeli, które pokazują *możliwość* redukcji jakiegoś wskaźnika efektywności przy bardzo wystylizowanych założeniach (ostatnio szczególnie modne: teoria gier, zachowania strategiczne).

Rothbard o teorii monopolu

- Odrzucił po kolei:
 - Model konkurencji doskonałej (podobnie Hayek, Schumpeter)
 - Model konkurencji monopolistycznej
 - Koncepcję monopolu naturalnych (Ludwig von Mises)
- Absurdalność wydzielenia „rynków właściwych” (każdy jest monopolistą)
- Na rynku są tylko ceny rynkowe, nie da się wyróżnić cen monopolistycznych

Radykalna opcja Austriacka

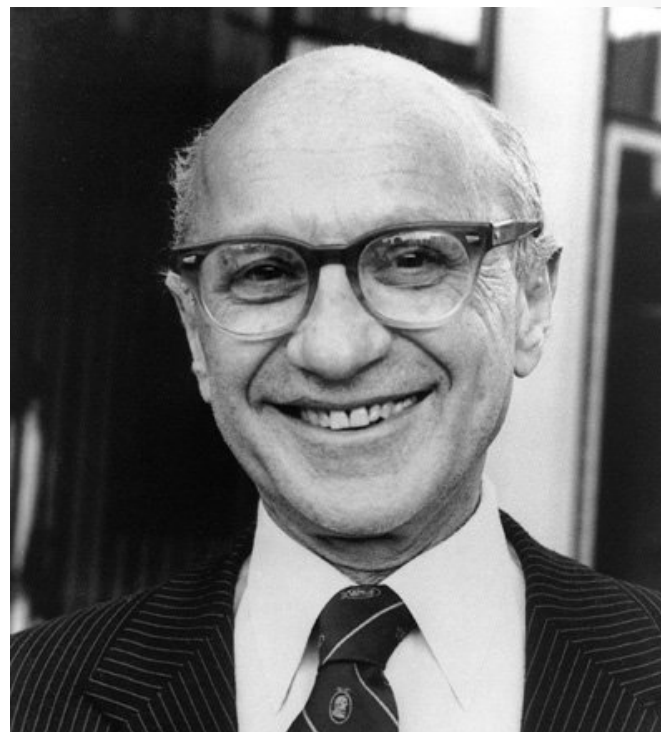
- Rekomendacja płynąca z podejścia Rothbarda jest prosta: pozbyć się całej polityki antymonopolowej.
- Kwestia dyskusyjna: a może pozwolić na ściganie wyłącznie negatywnych efektów monopolii państwowych (w szczególności: własność intelektualna)?
 - Wracamy jednak do problemów wskazanych przez Rothbarda:
 - jak odróżnić w sposób niebanalny cenę konkurencyjną od monopolistycznej?
 - jak definiować rynki, na których dochodzi do ograniczenia konkurencji przez państwowy monopol?
- Dla kontrastu: *Chicago* teoretycznie wspiera ograniczenie *antitrust* do *naked cartels* oraz kontroli koncentracji.

Chicagowska krytyka *antitrust*

Moje poglądy na temat praw antymonopolowych znacząco zmieniały się w czasie. Kiedy zaczynałem w tym biznesie jako wyznawca konkurencji byłem wielkim zwolennikiem ustaw antymonopolowych. Myślałem, że są one jedną z niewielu pożądanых rzeczy, które rząd może zrobić w celu zwiększenia konkurencji. Ale obserwując rzeczywistość, zobaczyłem że zamiast promować konkurencję, działania antymonopolowe dążyły w dokładnie przeciwnym kierunku, ponieważ (na wzór wielu innych rządowych inicjatyw) zostały przejęte przez ludzi, których miały kontrolować. I w ten sposób doszedłem z czasem do wniosku, że ustawy antymonopolowe czynią znacznie więcej krzywdy niż dobra oraz że lepiej wyszlibyśmy, gdybyśmy nie mieli ich w ogóle, jeśli moglibyśmy się ich pozbyć. (M. Friedman)

Źródło:

http://www.cato.org/pubs/policy_report/v21n2/friedman.html

Ciekawe argumenty *Chicago*

- Konkurencja ma charakter wielowymiarowy (Demsetz):
 - nie można twierdzić, że zwiększenie samej konkurencji cenowej zwiększy ogólny poziom konkurencyjności,
 - między różnymi wymiarami konkurencji korelacje niekoniecznie są pozytywne.
- Sędziowie i urzędnicy nie są w stanie przeprowadzić sensownej analizy, więc polegać trzeba na testach i domniemaniach (Easterbrook).
- Najbardziej obawiać należy się *Type I errors* (Easterbrook), gdyż mają one istotny *chilling effect on competition*.

Drapieżnictwo cenowe

- Na czym polega drapieżnictwo cenowe?
 - Firma X obniża cenę swojego produktu o tyle i tak długo, by jej konkurenci musieli się z rynku wycofać. Wtedy firma X podnosi swoje ceny do poziomu pozwalającego na uzyskanie renty.
- Problemy ze ściganiem drapieżnictwa cenowego:
 - jest bardzo kosztowne (koszty alternatywne!),
 - jest bardzo ryzykowne,
 - praktycznie nie da się odróżnić drapieżnictwa od zwykłej obniżki.
- *Standard Oil Co. v. U.S.*
 - *Predatory Price Cutting: The Standard Oil (N. J.) Case.* John S. McGee. *Journal of Law and Economics*, Vol. 1. (Oct., 1958), pp. 137-169.

Narzucanie cen odsprzedaży

- Na czym polega narzucanie cen odsprzedaży?
 - Producent A ustala w umowie ze swoim dystrybutorem B, że B będzie sprzedawał produkty A po określonej cenie.
- Mainstreamowy konsensus dobrze obrazuje słynny Amicus Brief znanych ekonomistów w sprawie *Leegin*:
 - „W literaturze teoretycznej w istocie nie podlega dyskusji, że ustalanie minimalnej ceny odsprzedaży może mieć prokonkurencyjne efekty oraz, że w wielu warunkach rynkowych jest mało prawdopodobne, by przyniosło efekty antykonkurencyjne. [...] Stanowiskiem, które w literaturze nie jest reprezentowane, jest twierdzenie, że ustalanie minimalnych cen odsprzedaży jest często lub niemal zawsze antykonkurencyjne.”
- Mimo to w polskiej praktyce UOKiK traktuje zakaz narzucania sztywnych lub minimalnych cen odsprzedaży jako bezwzględny (firma nie może się bronić efektywnościowo).

Case NFI Empik/Merlin

- Koncentracje przedsiębiorców, którzy przekraczają pewne progi obrotów podlegają obowiązkowi zgłoszenia.
- Prezes UOKiK może wydać zgodę na koncentrację lub koncentracji zakazać. To drugie spotkało Empik i Merlin.
- Problemy z decyzją zakazującą NFI Empik/Merlin:
 - oparta na opiniach konkurentów (sic!) – UOKiK chwali się ankietą 1100 przedsiębiorców;
 - oparta na danych rynkowych z 2009 r. (sic!);
 - do bólu statyczna analiza (definicja rynku geograficznego, wpływ na rynek).

Case PTC i Polkomtel

- UOKiK może przeprowadzać w siedzibach przedsiębiorców niezapowiedziane naloty (*dawn raids*). Jeśli UOKiK uzna, że przedsiębiorca nie współpracuje z Urzędem, to może nałożyć na niego 50 mln EUR kary.
- 2 grudnia 2009 r. takie naloty UOKiK przeprowadził w firmach telekomunikacyjnych. PTC i Polkomtel zdaniem UOKiK utrudniały przeszukania, więc zostały rok później ukarane (odpowiednio: 123 mln zł i 130 mln zł).
- Co jest nie tak z nakładaniem takich kar?
 - Kary te w żaden sposób nie są związane nawet z uprawdopodobnieniem ograniczenia konkurencji.
 - Wysokość kar nie ma związku z wielkością potencjalnego ograniczenia konkurencji.
- Uzasadnienie kar: kartele są tajne, więc jeśli przeszukanie się nie uda to kartelu się nie wykryje.

zapraszam na: www.barczentewicz.com

Q&A